

ВПРОВАДЖЕННЯ ДИСТАНЦІЙНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ В СИСТЕМУ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ СЬОГОДЕННЯ

*Проф. Л. В. Галій, проф. Л. І. Шульга, доц. В. А. Якущенко,
проф. П. В. Нартов*, доц. К. О. Бур'ян, канд. техн. наук С. О. Баган*

**Національний фармацевтичний університет,
*Харківська медична академія післядипломної освіти**

Проаналізовано деякі аспекти розвитку післядипломної освіти фахівців фармації та медицини в Україні, підкреслена виправданість освіти крізь все життя, наголошено на актуальності впровадження дистанційних форм навчання в систему підвищення кваліфікації провізорів та лікарів. Розглянуто концепцію розвитку післядипломної освіти фахівців фармації та медицини в Україні в світі Постанови Кабінету Міністрів України № 302 від 28.03.2018 р. «Про затвердження Положення про систему безперервного професійного розвитку фахівців у сфері охорони здоров'я». Висвітлено деякі особливості та складнощі впровадження дистанційної форми навчання в нашій країні та запропоновані можливості їх подолання шляхом адаптації принципів та методів дистанційних форм освіти до національних особливостей нашої держави. Докладно описані етапи попередньої підготовки кафедри — навчання викладачів, забезпечення технічними засобами, створення методичного забезпечення тощо.

Викладено головне досягнення колективу кафедри — практичний досвід зі створення дистанційного курсу «Фармацевтична технологія» для Спеціалізації (Інтернатури) зі спеціальності «Загальна фармація», окреслені основні проблеми та визначені особливості роботи під час його підготовки. За результатами роботи розроблено: алгоритм створення дистанційного курсу, відокремлені основні складнощі та особливості, які виникали під час його створення; висвітлено актуальність вирішення таких важливих питань, як захист інтелектуальної власності, необхідність адаптування свідомості викладачів до сучасних форм навчання, потреба у підготовці принципово нового навчального матеріалу у вигляді контенту.

Ключові слова: дистанційна форма навчання, післядипломна освіта, фахівець фармації та медицини, безперервна професійна освіта.

Сьогодні вимагає від фахівців фармації мобільності, здатності до навчання та змін, креативного підходу до здійснення своїх професійних обов'язків, оволодіння сучасними комп'ютерними технологіями тощо.

Фахівці фармації потребують постійного підживлення свого інтелектуального запасу як новітньою професійною інформацією, так і сучасною загальноосвітньою.

Насамперед, наука та практика розвиваються надзвичайно стрімко, серед об'єму останнього інформаційного матеріалу, який оточує кожного фахівця, стає складним відокремлювати ту інформацію, яка є дійсно необхідною для професійної діяльності. Сучасний фахівець потребує оволодіння новими компетенціями та

постійного підвищення свого професійного рівня, що в сучасних умовах можливо при застосуванні технологій в освітніх процесах, які використовуються для передачі та обміну інформацією [8].

У відповідь на запит часу післядипломна освіта теж прагне відповідати потребам сьогодення. Саме тому в останні десятиліття сформувалася нова концепція підвищення ефективності освіти та професійного рівня фахівців — навчання впродовж життя. Тобто пропагандується освіта впродовж життя, коли кожна людина навчається від дошкільного віку до кінця свідомого життя [4].

Традиційно післядипломна освіта фахівців фармації та медицини — це підвищення кваліфікації, розширення та оновлення знань,

умінь та навичок, придбання нових компетенцій, перепідготовка у спеціалізованих навчальних закладах на основі отриманого раніше освітнього рівня [9]. Але набуває змін сучасний світ, він стає мобільнішим, більш інформаційним і звичайно ж від сучасного фахівця вимагає йти в ногу з мінливими вимогами ринку праці стосовно знань, що можливе за умов постійного вдосконалення, набуття нових навичок, засвоєння новітніх технологій в найкоротший термін.

Ритм сучасного життя вимагає негайної адаптації до певної ситуації. Особливо це актуально для фахівців фармації та медицини, оскільки:

- щорічно затверджується, впроваджується, перереєструється значна кількість лікарських препаратів;
- розробляються нові методики лікування;
- набуває змін та доповнень нормативна база;
- новітні технології, досягнення науки значно швидше, ніж раніше, стають повсякденною практикою;
- в практику роботи провізора та лікаря впроваджуються нові прилади, інструменти та матеріали;
- провідне місце у медицині та фармації займають ІТ-технології з метою профілактики, діагностики, лікування захворювань, а також як інструмент обліку, аналізу та прогнозу ситуації в охороні здоров'я (наприклад, телемедицина, яка вимагає від лікаря та провізора миттєвої реакції на запит пацієнта).

Ураховуючи наведене та з урахуванням вимог освітньої реформи та реформи охорони здоров'я, Кабінет Міністрів України затвердив Постанову № 302 від 28.03.2018 р. «Про затвердження Положення про систему безперервного професійного розвитку фахівців у сфері охорони здоров'я» (далі Положення), яка дає чітке визначення поняття «безперервний професійний розвиток фахівця у сфері охорони здоров'я» (БПР) як безперервний процес навчання та вдосконалення професійних компетентностей фахівців після здобуття ними вищої освіти у сфері охорони здоров'я та післядипломної освіти в інтернатурі, що дає змогу фахівцю підтримувати або покращувати стандарти професійної діяльності відповідно до потреб сфери охорони здоров'я та триває протягом усього періоду професійної діяльності.

Згідно з концепцією, яка закріплена у Положенні, сучасна освіта спеціалістів фармації та медицини має такі складові:

- формальна (formal), освіта в спеціалізованих закладах на всіх етапах життя — початкова, середня загальна, середня професійна та вища освіта, освіта в закладах післядипломної підготовки;
- інформальна (informal), (самоосвіта) мається на увазі самостійне здобуття фахівцями у сфері охорони здоров'я професійних компетентностей під час повсякденної праці, пов'язаної з професійною, громадською або іншою діяльністю;
- неформальна (nonformal), діяльність з підвищення особистих знань та вмінь, яка здійснюється за освітніми програмами, але не передбачає присудження визнаних державою освітніх кваліфікацій за рівнями освіти, але у підсумку можуть бути присуджені професійні або частково освітні кваліфікації.

У Положенні закладено новий принцип післядипломної освіти: наразі курси підвищення кваліфікації не є обов'язковими, значно збільшується перелік форм БПР, головний акцент яких ставиться на придбанні саме прикладних компетенцій, фахівець охорони здоров'я сам обирає стратегічну лінію післядипломної підготовки та форму професійного удосконалення. Отже, післядипломна підготовка спеціалістів фармації та медицини, її структура набувають змін (рис. 1).

При розгляді структури післядипломної освіти фахівців охорони здоров'я відзначаємо, що під час навчання фахівець отримує бали, які мають бути підтверджені відповідними документами (дипломи, посвідчення, сертифікати тощо) та фіксуються в особистому освітньому портфолію, яке щорічно контролюється органом, при котрому створено атестаційну комісію щодо відповідності вимогам, встановленим МОЗ України.

Однією з переваг даного Положення є те, що офіційно визнається дистанційне навчання (ДН), у тому числі отримання дистанційної освіти шляхом електронного навчання за допомогою Інтернет-ресурсів [5, 6]. Як і інші види навчання, дистанційне має і переваги, і недоліки (рис. 2).

З огляду на цілу низку соціальних та економічних аспектів ДН в Україні має деякі особливості:

- наявність як ґрунтовних знань за спеціальністю, так і технічних вмінь та навичок у тьютора та викладачів, що сприятиме наочності та візуалізації інформаційних

Рис. 1. Сучасна структура післядипломної освіти фахівців охорони здоров'я України

Рис. 2. Переваги та недоліки дистанційного навчання

матеріалів, зосередженню уваги фахівців на предметі навчання;

- недостатньо повне покриття віддалених районів Інтернет-мережею;
- незадовільне власне технічне оснащення деяких осіб, які бажають навчатися;
- можливість психологічних проблем викладачів при використанні голосового зв'язку та під час роботи з відеокамерою;
- недостатній рівень технічної підготовки викладачів для роботи з інтерактивними програмами;
- прагнення отримати швидкий економічний ефект від курсів ДН при незначних фінансових витратах, що впливає на якість даної форми навчання [7].

Проте, базуючись на вимогах часу та враховуючи тенденції післядипломної освіти фахівців охорони здоров'я, що закладено у Положенні, зрозуміло, що за дистанційним навчанням майбутнє і для збереження провідних позицій у системі післядипломної освіти закладами вищої освіти (ЗВО), які працюють у даній галузі, необхідно:

- впроваджувати дистанційне навчання (чи його елементи) в інтернатурі та циклах підвищення кваліфікації спеціалістів фармації та медицини;
- створювати власні фахові інформативні, зручні для роботи Інтернет-ресурси, що доступні інтернам та слухачам курсів;
- впроваджувати такі сучасні форми самоосвіти, як майстер-класи провідних фахівців, тренінги, *on-line* консультації тощо;
- влаштовувати короткострокові 3-, 4-денні курси або семінари з *on-line* реєстрацією;
- додержуватися практичної орієнтованості при підготовці кадрів, сприяти їх оволодінню відповідними компетенціями, які сприятимуть вмінню фахівців аналізувати, приймати рішення, організувати роботу тощо;
- активно впроваджувати в роботу досвід фахівців провідних вітчизняних та закордонних ЗВО, розглядати та інформувати про останні досягнення науки та практики;
- змінювати ставлення до освіти як системи підготовки, сприймати її як предмет, який треба ефективно просувати в сучасних умовах жорсткої конкуренції на ринку освітніх послуг [7, 10].

Орієнтуючись на останні світові тенденції у сфері освіти, а також реформування освітньої галузі України, кафедрою загальної фармації та безпеки ліків Інституту підвищення кваліфікації спеціалістів фармації НФаУ продовжено розпочату в університеті активну роботу з впровадження дистанційних форм навчання [1, 2, 3]. Було здійснено:

- підготовку тьюторів для роботи з дистанційними курсами (викладачі пройшли спеціальну підготовку на циклі «Теорія та практика дистанційного навчання»);
- розробка навчально-методичного комплексу для дистанційних циклів у електронному вигляді;
- створення навчальних матеріалів з відео- та аудіосупроводом;
- налаштування необхідного технічного забезпечення (підключення до швидкісної мережі Інтернет, придбання сучасних ПК та засобів Інтернет-зв'язку).

При створенні дистанційного курсу необхідно виділити основні етапи (рис. 3).

У дистанційному режимі фахівці фармації вже працювали під час роботи у проекті тижневика «Аптека» — «Університет — дистанційне навчання *on-line*», який давав можливість самостійно навчатися, тестуватися та отримувати бали для атестації.

Співробітники кафедри ЗФБЛ ІПКСФ НФаУ при створенні дистанційного циклу для Спеціалізації (Інтернатура) зі спеціальності «Загальна фармація» в умовах педагогічного експерименту опрацьовували ДК «Фармацевтична технологія». У процесі роботи над створенням означеного ДК, вирішуючи низку завдань та долаючи труднощі, набуто певного досвіду.

За наданою схемою (рис. 3) слід зазначити два етапи, які виявилися найбільш складними у виконанні та мали вагоме змістовне навантаження, це — розробка структури ДК (3 етап) та окреслення і формулювання вимог до контенту (4 етап). Педагогічний сценарій — це каркас курсу, що повинен бути достатньо обміркованим, об'єднувати всі складові курсу в єдину органічну систему.

Іншим, не менш важливим моментом, є етапний супровід роботи членів робочої групи щодо опрацювання інформаційного матеріалу за тематиками (обсяг, вигляд, подання), представлення змістовних завдань і тестів різного рівня.

Рис. 3. Етапи створення ДК

Кожний член робочої групи має чітко усвідомлювати, що він має робити, уявляти значення та місце наданих завдань у загальній освітній концепції ДК. Група авторів має перетворитися на колектив однодумців, які створюють структурований, пов'язаний однією дизайнерською концепцією, навчально-методичний продукт. Крім зазначених специфічних аспектів при створенні ДК виникає низка питань, які ми згрупували (рис. 4).

Так, головною проблемою сьогодення є недостатній технічний рівень підготовки професійних кадрів за фахом для роботи за принципами дистанційної освіти, а також обмеженість навчально-методичного забезпечення, яке концептуально відповідало б вимогам ДН, неврегульованість проблем як захисту інтелектуальної власності авторів проектів, так і права та фінансової спроможності викладачів щодо використання матеріалів мережі Інтернет.

Але поряд з цим слід відзначити, що післядипломна підготовка вимагає від викладача постійного осучаснення навчального матеріалу, кожний викладач постійно оновлює інформацію для лекційних та семінарських занять. Надання вищезначеного для відкритого користування призводить до втрати ексклюзивності матеріалу, що свідчить про актуальність вирішення питань патентного захисту ДК.

Післядипломна підготовка за своїм призначенням має давати новітній матеріал — показувати зміни нормативно-правової бази, висвітлювати останні досягнення вчених, відстежувати зміни в практиці охорони здоров'я.

Однак, створення друкованого пакету навчально-методичної літератури вимагає певного терміну, що може позначитися на зсуві акцентів своєчасності, тому підбір інформаційного матеріалу та застосування для створення контенту, а згодом його оновлення є доречним

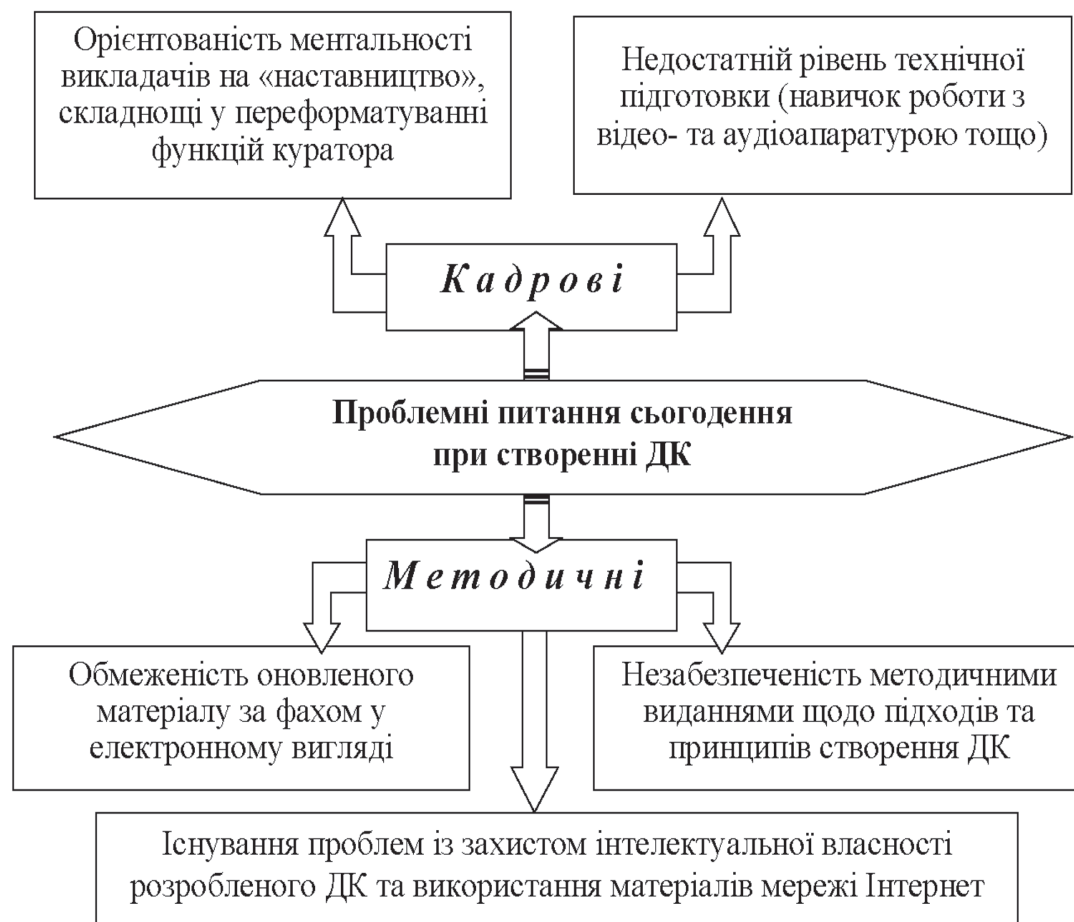

Рис. 4. Проблемні питання сьогодення, що виникають при створенні ДК

і перспективним та відповідає вимогам сучасної освіти, яка все більше задіює мережу Інтернет.

ВИСНОВКИ

Важливість навчання сучасного фахівця фармації та медицини протягом усього життя, опанування компетенціями, що допомагатимуть вирішенню складних робочих питань різного рівня.

Продовження роботи закладів післядипломної освіти у напрямку осучаснення форм та методів роботи, згідно з вимогами часу та на виконання Постанови Кабінету Міністрів України № 302 від 28.03.2018 р. «Про затвердження Положення про систему безперервного професійного розвитку фахівців у сфері охорони здоров'я».

Впровадження дистанційних форм навчання як перспективної форми післядипломної освіти, зокрема у вигляді тренінгів, on-line консульта-

цій, майстер-класів, короткотермінових курсів тощо.

Урахування досвіду роботи над ДК щодо необхідності правильного його планування, складання педагогічного сценарію, чіткої постанови завдань робочій групі, коректного та виваженого наповнення контенту.

Урегулювання питань захисту інтелектуальної власності ДК та можливості використання інформації з Інтернету.

Доцільність продовження роботи в напрямі створення та оновлення банку навчально-методичної літератури, особливо із висвітленням найсучаснішої інформації, у тому числі в електронному вигляді.

За умов урахування наведеного дистанційне навчання стане міцним перспективним підґрунтям для підвищення кваліфікації спеціалістів фармації та медицини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Галій Л. В., Серопян Т. М. Впровадження дистанційної форми навчання у фармацевтичну освіту (на прикладі Національного фармацевтичного університету) *Фармацевтичний часопис*. 2017. № 3. С. 112–117.
2. Галій Л. В., Серопян Т. М. Досвід проведення педагогічного експерименту з впровадження дистанційної форми навчання у Національному фармацевтичному університеті. *Дистанційне навчання — старт із сьогодення в майбутнє*: матеріали III Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю, Харків, 20–21 квіт. 2017 р. Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2017. С. 41–42.
3. Галій Л. В., Серопян Т. М. Методичні та організаційні проблеми упровадження дистанційної форми навчання у фармацевтичну освіту. *Соціальна фармація в охороні здоров'я*. 2017. Т. 3, № 3. С. 3–11.
4. Гольдин А. М. Образование 2.0: модный термин или новое содержание? *Вопросы образования*. 2010. № 2. С. 224–237.
5. Кухаренко В. М., Рибалко О. В., Сиротинко Н. Г. Дистанційне навчання: Умови застосування : навч. посіб. Вид. 3-ге. Харків : НТУ «ХПІ»; Торсінг, 2002. 320 с.
6. Меркулова О. Г. Современный этап развития общества: проблема терминологии. *Междисциплинарные исследования в науке и образовании*. 2012. № 1. С. 26–30. URL : http://man-ua.at.ua/Sb_T/2012/1sp/socn_sbt-07-05-2012.pdf. (Дата звернення: 01.01.2019).
7. Методичне забезпечення самостійної роботи слухачів курсів підвищення кваліфікації спеціалістів фармації / К. О. Бур'ян та ін. *Дистанційне навчання — старт із сьогодення в майбутнє* : матеріали III всеукраїнської наук.-практ. конф. з міжнар. участю, м. Харків, 19–20 квітня 2018 р. Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2018. С. 48–49.
8. Пахомова Е. А. Методологические основы оценки влияния вуза на эффективность регионального развития. М. : МЭЙЛЕР, 2010. 725 с.
9. Реалии и перспективы дистанционной формы обучения в последипломной подготовке специалистов фармации и медицины в Украине / Пиминов А. Ф. и др. *Электронный научно-образовательный вестник. Здоровье и образование в XXI веке*. 2014. Т. 16. С. 43–46.
10. Холопов М. В. Дистанционное обучение в медицине URL : <http://www.mma.ru /article/id299005/from1>.

ВНЕДРЕНИЕ ДИСТАНЦИОННОЙ ФОРМЫ ОБУЧЕНИЯ В СИСТЕМУ ПОСЛЕДИПЛОМНОГО ОБРАЗОВАНИЯ: ПРОБЛЕМНЫЕ ВОПРОСЫ СОВРЕМЕННОСТИ

*Проф. Л. В. Галій, проф. Л. И. Шульга, доц. В. А. Якущенко,
проф. П. В. Нартов*, доц. Е. А. Бурьян, канд. техн. наук С. А. Баган*

Проанализированы некоторые аспекты развития последипломного образования специалистов фармации и медицины в Украине, подчеркнута целесообразность образования на протяжении всей жизни, отмечается актуальность внедрения дистанционных форм обучения в систему повышения квалификации провизоров и врачей. Рассмотрена концепция развития последипломного образования специалистов фармации и медицины в Украине в свете Постановления Кабинета Министров Украины № 302 от 28.03.2018 г. «Про затвердження Положення про систему безперервного професійного розвитку фахівців у сфері охорони здоров'я». Освітлено деякі складності та особливості впровадження дистанційної форми навчання в нашу країну та запропоновано можливості їх подолання шляхом адаптації принципів і методів дистанційних форм освіти до національним особливостям нашої держави. Детально описано етапи попередньої підготовки кафедри до впровадження дистанційної форми освіти — навчання викладачів, підготовка матеріальної бази, створення методичного забезпечення і так далі.

Раскрыто главное достижение коллектива кафедры — практический опыт по созданию дистанционного курса «Фармацевтическая технология» для Специализации (Интернатуры) по специальности «Общая фармация», очерчены основные проблемы и выделены особенности, возникшие во время его подготовки. По результатам работы обозначен алгоритм создания дистанционного курса, выделены основные сложности, которые возникали во время его создания; освещена актуальность решения таких важных вопросов, как: защита интеллектуальной собственности, необходимость адаптации сознания преподавателей к современным формам обучения, потребность в подготовке принципиально нового учебного материала в виде контента.

Ключевые слова: дистанционная форма обучения, последипломное образование, специалист фармации и медицины, непрерывное профессиональное образование.